

Konserwacja ceramicznego pokrycia dachu Domu Solnego w Lubaniu

Fabryka Ceramiki
Budowlanej sp. z o.o.
ul. Powstańców Wlkp. 13,
63-500 Ostrzeszów
tel.: +48 62 732 34 30
www.fbceramika.pl
www.heritageceramics.pl

Dom Solny, jeden z najciekawszych zabytków Lubania, wiele lat czekał na należną mu uwagę (fot. 1–2). Ten wyjątkowo cenny obiekt poddawany jest obecnie pracom konserwatorskim i restauratorskim. Zakończono właśnie pierwszy etap prac, polegający na konserwacji ceramicznego pokrycia i drewnianej więźby dachu. Prace realizowane na zlecenie Gminy Lubań finansowane są z dotacji MKiDN oraz Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków we Wrocławiu.

Fot. 1. Dom Solny
w Lubaniu
przed rozpoczęciem
prac konserwatorskich
i restauratorskich – widok
od strony południowej.
Fot. P. Prośniak

Budynek wzniesiono w latach 1537–39 na cele magazynowania soli i zboża i takie funkcje spełniał do XIX w. Wybudowano go z kamienia bazaltowego i otoczaków, połączonych zaprawą wapienną z domieszką gruboziarnistego piasku rzecznoego. Konstrukcja dachu i stropów jest drewniana. Badania dendrochronologiczne potwierdziły, że powstała w XVI wieku.

Pokrycie dachu stanowią oryginalne i wtórne dachówki ceramiczne, pochodzące z różnych okresów istnienia obiektu, ułożone w koronkę i w łuskę (fot. 3–4), mocowane

do łąt na zaprawie wapiennej. Większość stanowią dachówki karpiówki, formowane ręcznie ze zwykłej gliny zwałowej, z charakterystycznymi deformacjami i o zróżnicowanych formach wykończenia: prostokątne, trójkątne i półokrągłe (fot. 3–4).

Niezwykle ciekawym elementem konstrukcji połaci dachu jest zachowane od spodu uszczelnienie szkudami z drewna liściastego, umieszczonymi na styku dachówek. Dodatkowo, przestrzeń między łątami z okrągłaków wypełniono zaprawą glinianą, zawierającą znaczną domieszkę sierści. Tego rodzaju technologia pokrycia dachu, zachowana in situ, bez widocznych późniejszych ingerencji, wraz z wynikami analizy dendrochronologicznej elementów więźby drewnianej dachu, pozwala stwierdzić, że wykonano je w XVI w. Widoczne są liczne naprawy wykonane metodą flekowania, czyli wklejania pojedynczych dachówek. Biorąc pod uwagę wymiary, formę zastosowanych dachówek i zastosowaną do ich wklejania zaprawę, datuje się te naprawy najpóźniej na koniec XVIII w. Część połaci wzdłuż kalenicy remontowano w XIX i na początku XX w. przy użyciu znacznie cieńszej, maszynowej dachówki karpiówki.

Fot. 2. Elewacja
zachodnia Domu
Solnego w Lubaniu,
stan obiektu przed
rozpoczęciem prac
konserwatorskich
i restauratorskich.
Fot. P. Prośniak

W 2017 r. podjęto działania, mające na celu powstrzymanie degradacji budynku, z zachowaniem i odtworzeniem pierwotnego wyglądu budynku i materiałów. Opracowano projekt prac (Łapacz Winkowski Architekci, Maria Gąsior Euklasis Konserwacja Dzieł Sztuki), przewidujący zabezpieczenie i zachowanie w całości substancji zabytkowej, w tym również ceramicznego pokrycia dachu.

Przeprowadzono analizę historycznych dachówek z Domu Solnego wykonana na zlecenie WUOZ we Wrocławiu przez autorkę tekstu oraz badania, które wykonano w laboratorium Fabryki Ceramiki Budowlanej (FCB) w Ostrzeszowie na zlecenie Stowarzyszenia Monitoring Zabytków. Na podstawie oceny stopnia korozji materiału ceramicznego oraz wyników badań mrozoodporności, nasiąkliwości i wytrzymałości mechanicznej na zginanie stwierdzono, że mimo znacznego wieku i częściowej korozji powierzchni dachówek, mają one bardzo wysoką odporność na czynniki niszczące i mogą nadal stanowić pokrycie dachu.

Podjęta na obiekcie próba oczyszczenia połaci dachu bez demontażu dachówek zakończyła się sukcesem, dzięki czemu oryginalna technika i technologia pokrycia dachu mogła zostać zachowana i poddana konserwacji i restauracji.

Dachówki potrzebne do rekonstrukcji brakujących fragmentów ceramicznego pokrycia dachu przygotowała Fabryka Ceramiki Budowlanej (FCB Ceramika), posiadająca trzydziestoletnie doświadczenie w produkcji ceramiki budowlanej (firma istnieje od 1989 r.) i marka Heritage, która odtwarza ceramikę historyczną. Zgodnie z wytycznymi konserwatorskimi wykonano kopie historycznych form dachówek zachowanych na obiekcie (fot. 5–8). Przygotowano je ze specjalnie opracowanej mieszanki glin i wypalono w piecu węglowym. Producent starannie odtworzył wymiary, kształt oraz opracowanie powierzchni, w tym tzw. „palcowanie” – ręczne wykończenie faktury powierzchni.

Dachówki zamontowano na zaprawie wapiennej. Zabezpieczono także oryginalne uszczelnienie z zaprawy glinianej. Zrealizowana w takiej skali konserwacja ceramicznego pokrycia dachu in situ wraz z rekonstrukcją ubytków jest bezprecedensowa.

Maria Gąsior

Euklasis Konserwacja Dzieł Sztuki, pracownik naukowy w Katedrze Konserwacji i Restauracji Ceramiki i Szkła na Wydziale Ceramiki i Szkła ASP im. Eugeniusza Gepperta we Wrocławiu

Fot. 3. Oryginalne pokrycie dachu Domu Solnego w Lubaniu zachowane in situ. Fot. M. Gąsior

Fot. 4. Fragment połaci dachu Domu Solnego w Lubaniu – uzupełnienia ubytków pokrycia, wykonane ze zrekonstruowanych dachówek. Fot. T. Nieruchalski

Fot. 5. Oryginalne pokrycie dachu Domu Solnego w Lubaniu zachowane in situ. Fot. M. Gąsior

Fot. 6. Fragment połaci dachu Domu Solnego w Lubaniu. Po lewej stronie widoczna część zrekonstruowana, po prawej zachowana oryginalna połać z dachówki historycznej. Fot. T. Nieruchalski

Fot. 7. Fragment połaci dachu Domu Solnego w Lubaniu, zrekonstruowanej z nowej dachówki wykonanej przez FCB Ostrzeszów. Fot. B. Malinowski

Fot. 8. Zestawienie dachówek historycznych ze współczesnymi. Fot. T. Nieruchalski